

*Кузнецова Богдана,
курсантка 104 навчальної групи ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чеханюк Леся Володимирівна,
старший викладач кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПРАВО НА СВОБОДУ СВІТОГЛЯДУ І ВІРОСПОВІДАННЯ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС: ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Тема свободи світогляду і віросповідання завжди залишається актуальною, особливо в контексті сучасного розвитку суспільства. Варто виділити декілька аспектів важливості цієї теми:

- суперечки між світськими та релігійними цінностями: в наш час спостерігається напруження між релігійними й світськими групами, і право на власний вільний погляд може зазнавати посягань;
- релігійна та культурна різноманітність: у багатьох країнах спостерігається збільшення релігійної та культурної різноманітності, що ставить питання про толерантність і повагу до різних поглядів у центр уваги;
- захист прав людини: право на свободу світогляду та віросповідання є основоположним правом людини, і захист цих прав є ключовим завданням для будь-якого сучасного суспільства.

Право на свободу світогляду та віросповідання в конституційному законодавстві України та зарубіжних країн належить до основоположних природних прав людини, оскільки воно виступає необхідною складовою свободи особистого самовизначення [1]. Безперечно, релігійна свобода є однією з ключових основ підтримки різноманітності в суспільстві та державному устрої, що становить важливу характеристику демократичної системи.

Цінності, такі як свобода думки, совість, релігії та переконань, є важливими як для українського суспільства, так і для країн ЄС. Вони визначені як основні права людини в різних міжнародних документах, включаючи Європейську конвенцію про права людини та Конституцію України. Зокрема, спільні цінності містять у собі толерантність, недискримінацію, повагу до прав і свобод інших людей, а також принцип рівності перед законом. Ці цінності становлять основу для розвитку суспільства, забезпечуючи кожній людині право на свободу світогляду та віросповідання в межах закону та безпеки інших.

У країнах-членах Європейського Союзу (ЄС) право на свободу світогляду і віросповідання регулюється різними законами та міжнародними документами. Звернемо увагу на окремі аспекти регулювання цих прав в країнах ЄС:

- законодавча база ЄС: Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, яка забезпечує право на свободу світогляду і віросповідання, є однією з ключових нормативних актів для країн ЄС. Крім того, у багатьох країнах ЄС існують внутрішні закони та конституційні положення, які гарантують ці права;

- захист прав і свобод: Європейський Суд з прав людини в Страсбурзі є ключовим механізмом для захисту прав на свободу світогляду та віросповідання в Європі, громадяни можуть звертатися до цього суду в разі порушення їхніх прав у цій сфері;

- толерантність і повага: країни ЄС активно пропагують толерантність і повагу до різних світоглядів та віросповідань у своїх суспільствах, що відображено як у законодавстві, так і у практиці державних установ та громадських організацій;

- діалог і співпраця: країни ЄС сприяють діалогу між релігійними та світськими установами з метою забезпечення взаєморозуміння та співіснування різних світоглядів у сучасному суспільстві.

Україна також гарантує право на свободу світогляду і віросповідання відповідно до своєї Конституції та міжнародних зобов'язань. У ст. 35 Конституції України закріплюється, що кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право містить в собі свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи й ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей [2].

Аналізуючи законодавчі норми, Верховний Суд вказав, що ст. 35 Конституції України кожному гарантується право на свободу світогляду і віросповідання. Правовідносини, пов'язані зі свободою совісті та діяльністю релігійних організацій, регулюються, зокрема, Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» [3]. Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова. Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінено альтернативною (невійськовою) службою.

Не забуваємо і про законодавче регулювання заборони дискримінації за релігійними переконаннями. Стаття 6 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»: «Відповідно до Конституції України, загально визнаних принципів і норм міжнародного права та міжнародних договорів України всі особи незалежно від їх певних ознак мають рівні права і свободи, а також рівні можливості для їх реалізації [4].

Стаття 4 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», яка визначає правовий статус релігійних організацій і гарантує їхні права та

свободи: «Громадяни України є рівними перед законом і мають рівні права в усіх галузях економічного, політичного, соціального і культурного життя незалежно від їх ставлення до релігії. В офіційних документах ставлення громадянина до релігії не вказується. Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав, встановлення прямих чи непрямих переваг громадян залежно від їх ставлення до релігії, так само як і розпалювання пов'язаних з цим ворожнечі й ненависті чи ображення почуттів громадян, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом. Ніхто не може з мотивів своїх релігійних переконань ухилятися від виконання конституційних обов'язків. Заміна виконання одного обов'язку іншим з мотивів переконань допускається лише у випадках, передбачених законодавством України» [3].

Дуже багато актів міжнародного законодавства мають на меті заборону та протидію будь-яким формам дискримінації у суспільних відносинах, у жодному випадку, наведений перелік не є вичерпним. Ось лише деякі з них:

- Статті 9, 10, 14 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року;
- Стаття 1 протоколу 12 до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року;
- Статті 1, 2, 18 Загальної декларації прав людини;
- Стаття 2 Міжнародного пакту про економічні, соціальна та культурні права;
- Статті 26, 27 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [7].

Україна активно пропагує толерантність і повагу до різних світоглядів та віросповідань у своєму суспільстві. Сприяння міжконфесійному та міжрелігійному діалогу є одним із напрямів діяльності державних та громадських установ. Україна має механізми захисту прав людини, включаючи можливість звертатися до Верховного Суду, щоб захистити свої права на свободу світогляду та віросповідання. Конституційний Суд України вважає, що право на свободу світогляду і віросповідання разом з іншими фундаментальними правами та свободами є основою створення та функціонування демократичного суспільства. Всебічне утвердження і забезпечення цих прав і свобод – головний обов'язок України як демократичної, правової держави [5].

Враховуючи вище викладене, можна зробити висновок, що право на свободу світогляду та віросповідання в Україні та країнах Європейського Союзу визнається як одне з основних прав людини. Аналіз конституційного та законодавчого регулювання, заходів щодо забезпечення рівності, а також взаємодії держави з релігійними організаціями свідчить про важливість забезпечення цієї свободи для забезпечення демократичного суспільства та захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Є. В.: Право на свободу віросповідання: судовий захист та деякі проблеми реалізації / Теорія і практика правознавства. Вип. 2 (8) / 2015

2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#>.
3. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 25, ст.283. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст.412. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
5. Свобода світогляду і віросповідання / Конституційний Суд України // Каталог юридичних позицій Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (права, свободи і обов'язки людини і громадянина)
6. КАС ВС розглянув спір між релігійними громадами щодо порядку користування культовими спорудами, які перебувають у власності держави, 23 листопада 2020, 16:12 URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1027378/>
7. Якімова Анастасія: Заборона дискримінації на роботі за релігійними переконаннями: відповіді на поширені питання / Лекція, 14.02.2024

*Кузнєцова Валерія Юріївна,
курсантка 205 навчальної групи ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чеханюк Леся Володимирівна,
старший викладач кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

СПІВПРАЦЯ ЄС ТА УКРАЇНИ ЗАДЛЯ ПІДТРИМКИ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ

Повномасштабне вторгнення з боку російської федерації, що розпочалося 24 лютого 2022 року на території України, змусило мільйони людей покидати свої домівки, міста, країну та вирушати в невідомі простори. Насамперед, українці масово виїжджали на безпечні території нашої країни, а звідти переміщалися за кордон, в найближчі європейські держави. Актуальним для біженців були питання приживання, харчування, лікування, навчання тощо, задля вирішення яких Європейський Союз прийняв цілу низку правових актів, які значно покращили становище таких осіб, адже на момент прийняття їх уже було чимало.

Рівень підтримки українських біженців у ЄС залишається на високому рівні, хоч і знизився порівняно із 2022 роком. При цьому, схвалюють прийом втікачів від війни з України у 2023 році 79 % громадян країн ЄС, в той час як у 2022 році їх було понад 88% [1].